

MERKIŠAGOS

NAPAŤANGUTNE SOCIJETI

Sar rozprindžareha bibachtaľi grupa? 🤔

Šegitinena tuke ala cajchi:

1.

Dela tuke puntošnones oda, so tuke chibal'inel the so kames.

MINISTERSTVO
KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

CHRÁŇME DETI
PRED NÁSILÍM

2.

**Buterutnes imar pal elšino
zgel'ipen tut hin šund'ipen, hoj pes
anglal tute phundravel nevi luma.**

3.

**Pedal dojekh problemos len
hin loko rozgiňipen.**

4.

**Phenen, hoj lengero čačipen pes na
del ča avka lokes te avriachaľarel,
tu musaj oda te god'isal'ol.**

5.

**Hino ča jekh šeralo vaj
šeralengeri grupa, so ča jon
savoreske achaľon, ča lengere
dumi hine ola „lačhe“.**

6.

Kritikalno gondol'išagos the phundrad'i duma maškar lende nane. Džand'ipen the god'i buterval pestar odčhiven.

7.

**Tiro bibacht džal avri ča tatar,
vašoda hoj pedal lende na sal
zalabardo/i ajci sar kampel.**

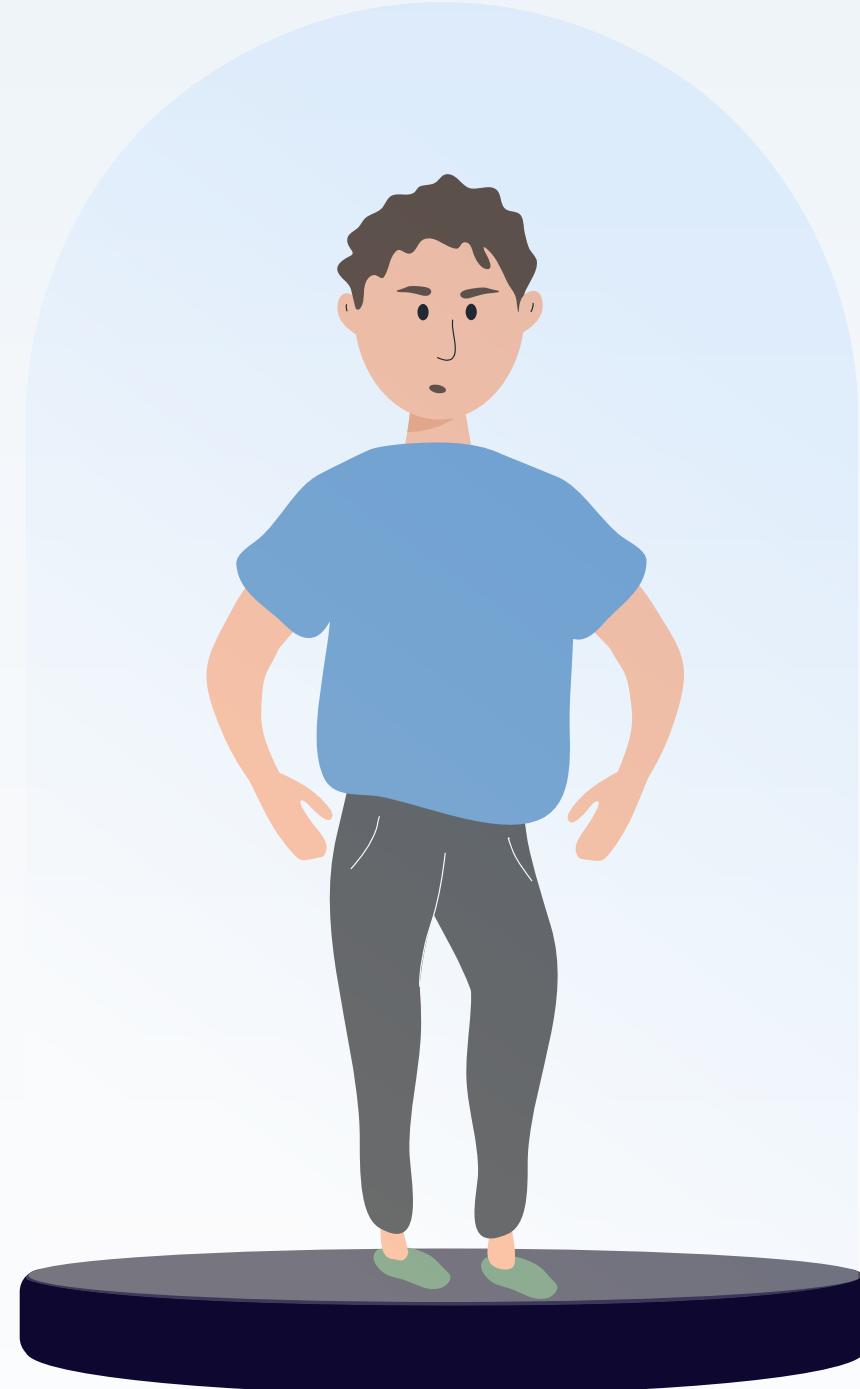
8.

Ča jon džanen te zaarakhel calo luma the tut.

9.

Ča jon hine ola oprethode the ola, so pen na priphandena ke lende, hine zdiliňarde the bijo šajňipen pedal zarakhiben.

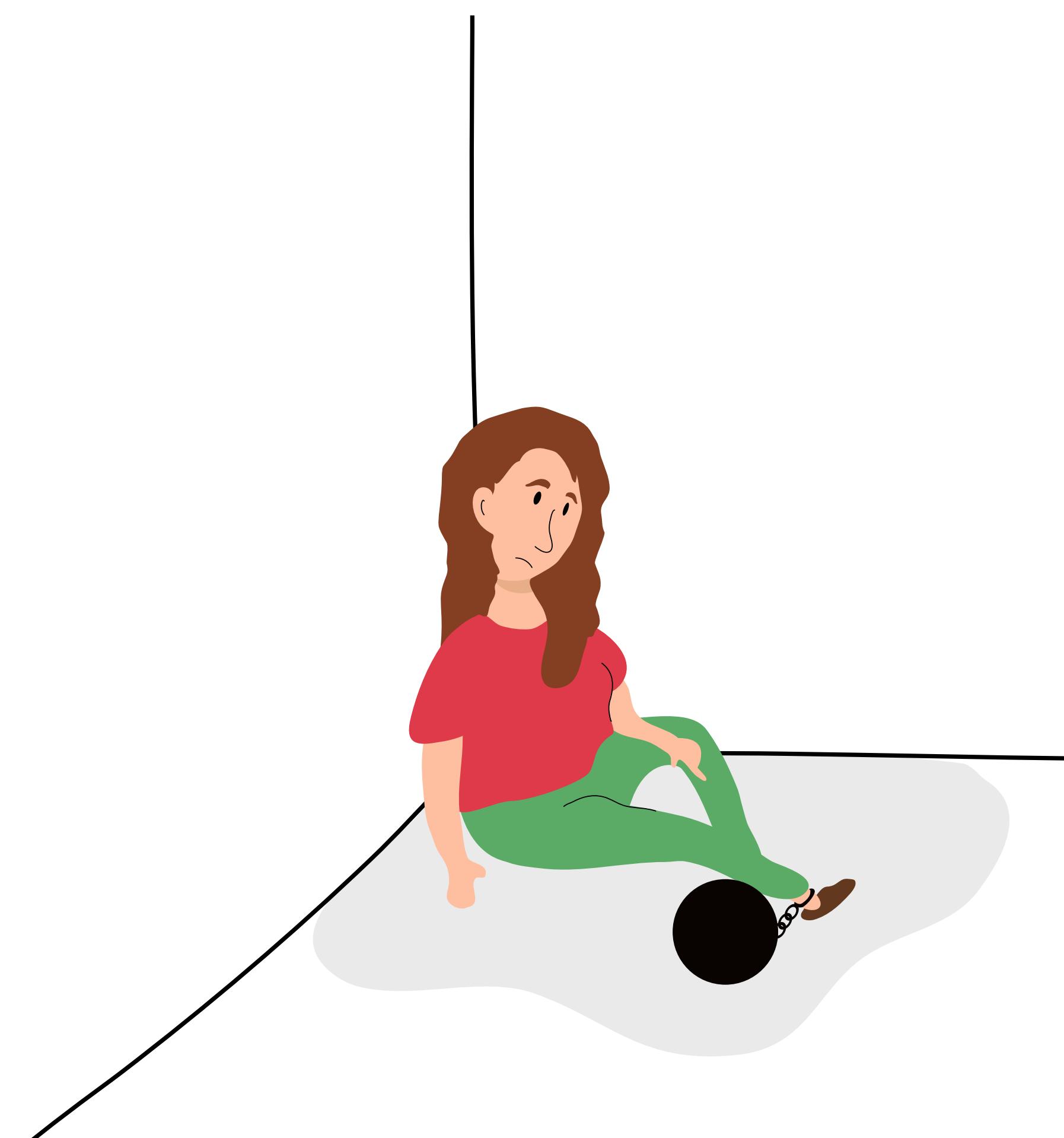
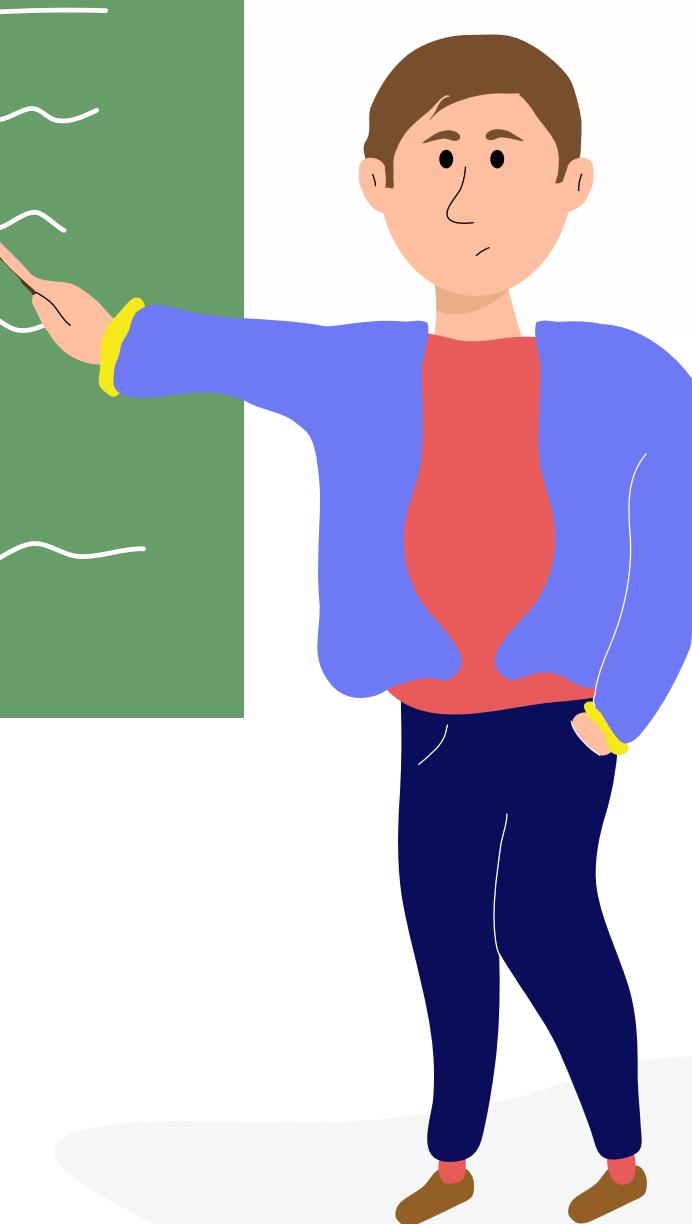
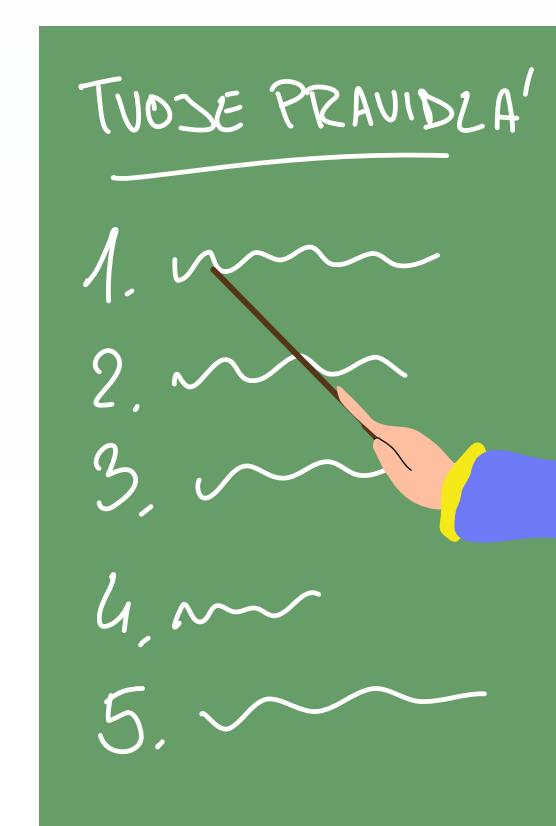

10.

Odčhinen pen avrendar the zathovkeren tuke, kaha šaj sal jekhetanes vaš o amal'ipen.

11.

Zathovkeren tuke but puntošnones pravidli sar pes te l'ikerel, save zviki te zachudel the oda hin but oprethodo.

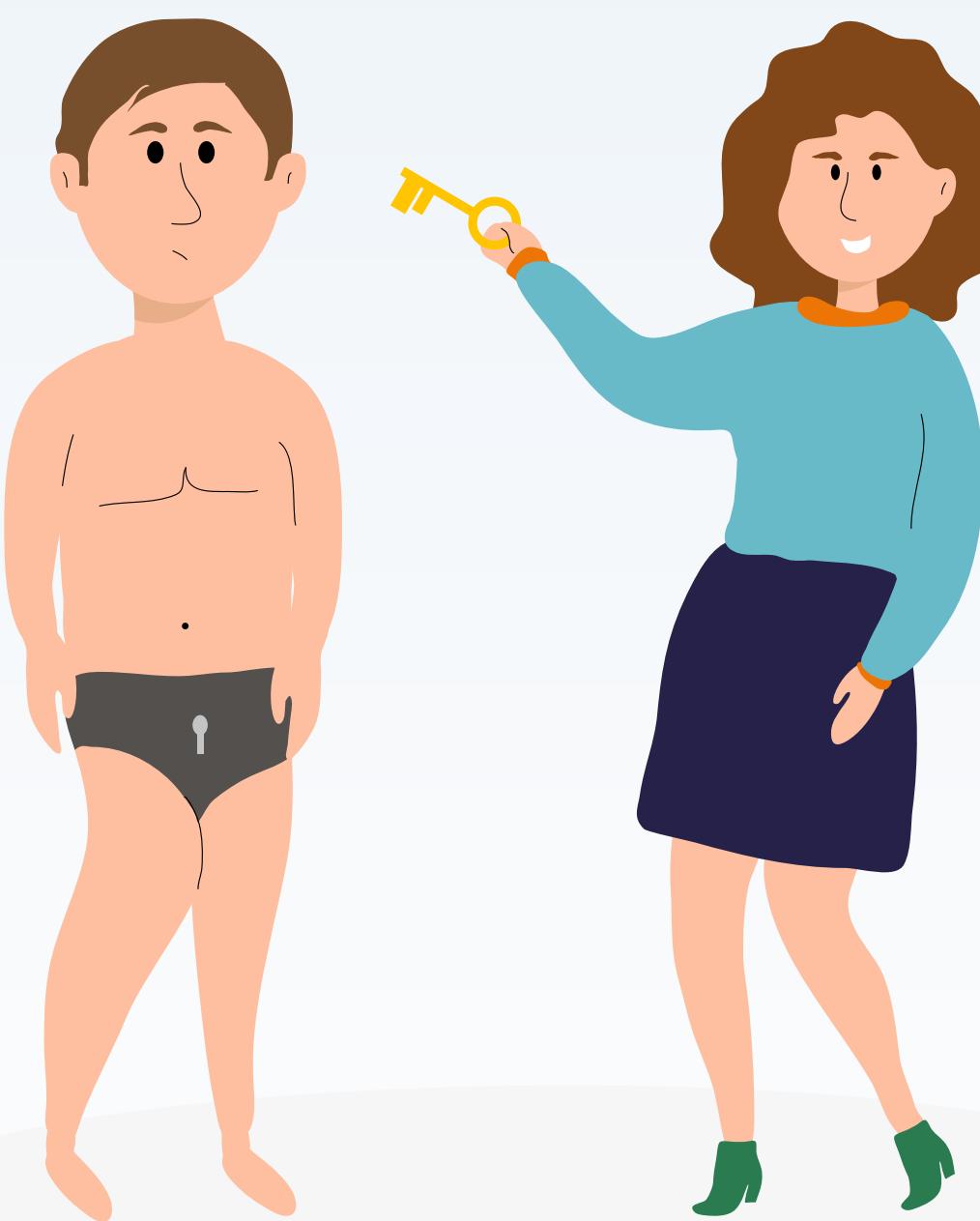

12.

Zathovkeen tuke, kaha šaj sprindžarkeres. Imar našt'i tut jekhetanes sprindžares peskere pašutnenca the musaj te phad'ol savore „purane“ sphandl'ipena, vašoda hoj tut „scirden tele“ the zaačhon tuke prekal tiro bararipen the vod'akero buchl'aripen.

13.

**Kamen te rozthovkerel pal tiro
pašutno dživipen.**

14.

**Pherd'arena the plaňinena tuke
dojekh minuta pedal tiro d'iveseste
ča lengere čalavibnenca.**

15.

**Šoha tut nam mukhena
korkores/korkori, mindig hino
tuha vareko, ko pre tute
dodikhel.**

So šaj keres, aj tut zaarakhes anglal ajsi bibachtal'i grupa?

1. **Thov tele peskro phučkeriben the paťa peskera god'ake!** Na dža Ňikhaj te dikhel ča avka bijo gondol'ipen ča vašoda, hoj od hijaba vaj odoj džan tire amala. Kana ča tut rozthoveha te džal odoj the pes tuke vareso na tecinela, ma dara pes kritikanes te presikhavel the phuč tut pal tire bipaťavibena.
2. **Na de Ňikaske peskero telefoniko numeros, mobilos, e-majlos the aňi adresa!** Kana tut vareko phučela pre ul'ica vaj online (ko priklados vaš četos) the vičinel tut pre varesavo lačho ačhiben – phuč lestar kontaktos the phen, hoj kana kameha, tu leske vičineha.
3. Phuč olestar, ko tut vičinel, **sar pes vičinel odi organizacija, so kerel oda ačhiben**, kaj la hin adresa, sar pes vičinel lengero šeralo, the irin oda tuke vaj mang lestar vizitka, letkos!
4. Kana tut hin lengero nav the adresa, rode pro internetos vaj jekhetanes le dadeha the la daha arakh, či oda hiňi patīvaļi organizacija. **Phuč varekastar, kaske paťas**, či na prindžarel adi grupa. Šaj chasňares the o kontakti so hine sthode pro agorutni sera ada letakostar.
5. Šoha tutu rozthovker, hoj džaha te dikhel pre varesavo ačhiben vaj ačhoa sar členos naprindžardone grupatar, kana sal bokhalo/i, pal nasval'ipen, unavimen vaj tute ačhiļa dživipnaskero bibacht – **phen, hoj pes rozthoveha paľis nasigeder the kampel tuke vacht pedal gondol'ipen the na de tut te prevakerel! Phen NA! the dža het.**

Na dojekh grupa hiňi radikalno, bibachtal'i vaj devl'ikaňi. Bachtal'i socijeta andal bibachtal'i rozprindžareha avka, hoj andre bachtal'i socijeta amendar ačhon biphandle, korkoreskere, patīvale, phundrade, zorale, tolerikane the bare god'aver manuša!

Kana tut kames te jepašarel peskere bibachtaleha ačhibneha vaj kampel tuke buter informaciјi vaj šegitipen, vičin:

INTEGRA

Tel.: 0907 409 294
E-mail: centrumintegra@gmail.com
www.oz-integra.sk

Linka vaš čhavorikano bizovipen (LDI)

Tel.: 116 111 (24/7 NON-STOP, BEZPLATNE a ANONYNE)
E-mail: 116111@ldi.sk
Internetoskero četos pro internetos www.ldi.sk (d'ivese andal 18:00 dži 22:00 ori)

Nacijakeri linka pedal čhavorikano šegitipen prekal bibachťipen Buter sar ni(c)k

E-mail: pomoc@viacakonick.gov.sk
On-line chat pro internetos <https://viacakonick.gov.sk>
prekal mobiloskeri aplikacija **Nacijakeri linka pedal čhavorikano šegitipen prekal bibachťipen – BUTER SAR NICK** (HIJABA, 24/7 NON-STOP)

IPčko

Tel.: 0800 500 333 (Krizovo šegitipni linka)
E-mail: poradna@ipcko.sk
www.ipcko.sk | www.krizovalinkapomoci.sk | www.dobralinka.sk

DASKECI INFORMACIJI PEDAL DADE THE DAJEN THE PEDAGOGEN

Elšine kontakti le devl'ikane grupenca pes sphanden jekhtones sa le chocsaveha avreha, ko del avri peskere službi vaj tovaris pro pľacoste. Chasňaren pen moderna akanutna kidňipnaskere metodi, mi o deňipen te jel but cirdlo. Andro akanutňipen pes prekal dženengero vakeriben but anglunes dochudel deňipen prekal internetoste, medijende the socijano siječende. Deňipena but puntošnones gendisałon pre amaro dochudňipen vaš kontaktoste, pasijate, peskere probaľišagende, vaj lokes ča pal avrichaľipen. But dukhade hine čhave so mek baron prekal puberta the adolescencija, save roden pen korkoren.

Deňipena priučharkeren but baro kotořengero buchlaripen.

Šaj oda jen anglunes ola:

- **Vodákere deňipena** – avresave gondolíšagutna formi, teštostkere the phurdlípnaskere čalavibena, tranzoskero zadživipen, magikane ačhibena, drabaripena, ekzotikane filozofikane godípena, deňipena vaš prekeriben the džandípen pedal ča jekh biphanduno čačikaňben pal lumate.
- **Devl'ikane deňipena** – „maškardevl'ikane“ ačhibena, biblikane kerek, bijava, koncerti the giľašaga, jekhetane imatkozipena vaj gondolíšaga, vakeribnaskere ačhibena.
- **Politikakere čalavibena** – program pedal lumakero zaarakhiben, zaarakhiben vaš manušikane čačipena, devl'ikano biphandlípen, bipotřind'utna čalavibena, preventivakere programi, kerekane skaminda, biphandune projekti, aľe the avresave maribnaskere čalavibena – „mariben vaš lačhi veca“.
- **Socijalna čalavibena** – lačhejileskere ačhibena, vičinkeribena pedal raťune ačhibena /našťevi/, turistika, cikne deňipena (ko priklados genda, luludu), manušikne the socijetakere sphandlípena.
- **Deňipena sphandle le sastřipneha** – šegitipno deňipen pedal dživipnaskero pharipen, peskrobuťariben, dženeskero zathoviben, smiripen, stresoskero zachudnípen, sasto chaviben, ačhibena (ko priklados preventivakere programi mamuj drogenge, AIDS, alkoholis, bokh, mariben).
- **Terapeutikane (sastaripnaskere deňipena)** – vodákro visaripen, visaripen vaš zaterdípen the l'ikeroben, peskroprindžaripen, peskrosastřikaňpen, sastřikaň zor.
- **Deňipena so čalaven le sikhavibneha** – deňipena vaš dženeskero bararipen, seminara, sikhavišaga, konferenciji, sikhaviben vaš maškarthemutna čiba, školakere programi (ko priklados mamuj drogakeri prevencija, prevencija anglal l'ingunale nasvalípena, programi so presikhaven čhavorikane čačipena the manušikane čačipena), komunikakere kurzi, peskroprindžaripnaskere the mamuj problemengero zachudnípen, koučingovakere čalavibena, duripnaskere pedagogikane the sikhavibnaskere metodi, „sukromna školi the školki“ vaj sikhavibna the l'ikerdune grupi.

 Ekonomikakere čalavibena – firmengero sthoviben, deňipenkeriben, bičhaduno biznis, sistemi vaš vortaňi distribucija, sikhavibena vaš buťarden the manažmenten, buťkani deňipen.

 Medijalna čalavibena – inzercija the reklami andre ispidl'ipnakere the digitalika mediji, ispidl'ipnaskere vaj elektronikane letaki, brožuri, plagati, nevipena vaj siđarutne nevisipena the andrethod'ipena andro socijalna sijeti, blogi, vlogi, podkasti. Internetoskere portali, profili andro socijalna sijeti.

Deňipana dičhon avri dojekhavr paťangutnones, paťivales the anglunes. Hino but interesno the zoralo len kritikanes te predikhel the čačikaňarel, ko priklados avka, hoj kampel pes te phučel:

- Hine ala informaciji, god'ipena the metodi džandones zathode?
- Hin le manušen, so len amenge presikhaven the basando the akuratno sikhaviben?
- Akor, kana džal pal deňipen vaš sikhavibnaskero programos, hin le ajso programoste e akreditacija vaj zl'ikeriben vaš varesavi paťanguti inštitucija?
- Del pes pal grupate the grupakero šeralesti te arakhel aver churdoneskere infomaciji?
- Savo hino lengero odpheňiben pedal phundrade the kritikane phučibena?
- Del vreso il'indo the vareko aver, the ča jekhebuťarel e grupa le aver manušengeri socijetaha/organizacijaha?
- Save hine čačikane mirinde thana ale deňipnenda?

Paťival'i grupa mukhela pre peste vajsavi kritika, na chochavel, hiňi phundrad'i pedal vakeriben the džanel te del zorale argumenti!

Save visaribena prekal terne čhaveskero l'ikeriben šaj presikhaven, hoj ačil'a sar „jažur“ andal bibachtal'i socijeta?

- Chasňarel aver vakeriben sar dži akana le neve lavenca, so lenge aňi na achaľon.
- Vakerel pal neve the bare džidune the voďakere temende.
- Paruvel peskero uriben – kolora, štilos, uchaňben.
- Paruvel peskero chaviben – so dži akana rado chalas, akanakes imar na kamel.
- Mukhľa pestar savore peskere džiakanutna interesipena.
- Paruvel la socijeta – preačhon les interesinel džiakanutna amala the rodkerel aver sphandl'ipena the džiakanutna imar odčhivel.
- Phandkerel pes anglal avruno svetoste – ačil'a lestar korkoro jekh.
- But jakhvales paruvel peskero kher the figinkerel peske neve čitri – portreti vaš jekh manušes, presikhavel simboli, sthovel peske than pedal gondoľšagos, rituali.
- Šunel aver muzika – imar odčhid'a pestar odi muzika so la dži akana šunelas.
- Genel aver genda sar dži akana – oda ča hin jekh gend'akero tipos, so pes sphanel ke nevi filozofija, paťaviben the aver literatura pestar odčhivel.
- Odčhivel vaj na kamel la televizija, rozhlas, kultura, so les dži akana interesinelas.
- Oddžal kherestar jekhtones pro zgel'ipena, pal save vakerkerel najekhvar – (vakerel ča pal odi tema) vaj visardones, na vakerel pal Ňisoste the presikhavel pes garudes.

**Paruvibena prekal l'ikeriben, bizo, na musaj vortanes te cajchinel, hoj pes
terno manuš sphandl'a le bibachtal'i socijetaha the ačil'a latar te figinel.
Hine but socijeti, save na keran bibacht pedal manušeste. Avka ča
visardones. Šaj leske den l'ikeriben prekal phare dživipnaskere situaciji,
the te arakhel šegitipen vaš dživipnaskero mandaipen. Pal dojekhvar pes
kampel la situacijaha bares te zl'ikerel the te dodžanel pes, savi hiňi
pričina vaš ada visariben.**

Bibachtipena the ačibena

Ko biphandlones džala andre varesavi grupa, butvar aňi na šunel, save bibachta šaj olestar avel. Varesave socijeti sthovkeren avresave manipulatika techniki (sar ko priklados dojekhvarutno sikhlišagos, cikno reslipen vaš chaviben, phadlipen vaš soviben), so šaj džal dureder, hoj pes mosarela teštros the vodi. Nevo grupakero dženo peske na godisałol, hoj ajse praktikenca pen našaven čačikane socijetakere ulohi the moldaja the leskeri manušikaňi zodpovednostā the biphandlipen pes vacht vachtestar telethovel. Andal oda, hoj grupatar figinel tele, leskeri natura the likeriben pes paruvil.

So pes šaj ačhol:

- šaj našavel peskero manušipen the visaripen pro „uniformiko manušipen“
- psichikane the psichosomatikane mosałipena (prekal gondołišagoste, koncentracijate, šundipnaskero dživipen, pharipnaskero vacht the vakeriben), sastipnaskero zamukhlipen the daraviben
- šaj našavel šajnipen vaš čačikano, peskereskero gondołipen the kritikano gondołišagos
- daravutne šundipena vaš dar, doš the ladž
- ačiben vaš mardipen andal but baro the zoralo dživipnaskero pharipen
- šaj chibałinel lačho školakero the profesjakero sikhaviben the cikne socijalna telethovibena
- čhinde šajutipena sar pen te sthovel andro dživipen the buťaripen
- izolacija the zaphandlipen andre socijeta, andre peste
- našaviben vaš love the barvalipen
- našaviben vaš peskro korkoreskero the buťaribnaskero aštipen
- našaviben le purane sphandlipena, the zodpovednostā pedal famelijate the amalende
- figiňipen andal „butzorale vođakere dikhibena“
- kana e socijeta daravel le dženes prekal oda, hoj prindžarel the šaj phukavel leskere but pašutne informaciji
- kana hino telemardo dženeskero rozgiňipen the keriben

Informaciji the šegitipen

Rašajikano odboris vaš Kulturakero ministerstvos SR

Tel.: 02/ 20 482 543, 544

e-mail: co@culture.gov.sk

Odboris vaš komunikacija the prevencija andal Policijakero Prezidijum

Tel.: 0905 552 017 (buťkane d'ivese andal 07:30 dži 15:30)

E-mail: prevenciappz@minv.sk

Jekhetano emajlos pedal jažuren vaš trestoskere ačhibena:

pomocobetiam@minv.sk

Telefonika kontakti pedal informatika kancelariji pedal jažuren vaš trestoskere ačhibena sthode le Andruno ministerstvos SR:

Banská Bystrica 0961/605 790

Bratislava 0961/046 014

Trnava 033/556 47 09

Nitra 037/654 93 24

Trenčín 032/741 12 50

Žilina 041/511 74 25

Prešov 051/708 24 58

Košice 055/600 14 45

Linka vaš čhavorikano bizovipen (LDI)

Tel.: 116 111

- **dojekh streda andal 13:30 dži 19:30 – psichologikano šegitipen**
pedal baren, so vičinen prekal čhavende
- **dojekh štvartkos the dojekh sombat andal 13:30 dži 19:30 – socijalno – pravno šegitipen**
pedal baren, so vičinen prekal čhavende

